

**ВРЕМЕНА И ГОДЫ (ВОСПОМИНАНИЯ ВЕТЕРАНОВ
ВОЙНЫ И ТРУДА ОДЕССКОГО УНИВЕРСИТЕТА)**

Одесса. 1998. - Вып. 1. - 144 с.

Мемуари — важливе історичне джерело, що містить часто-густо цікаві факти, які з тих чи інших причин не знайшли відображення в офіційних документах державних органів. Вони дають змогу краще зрозуміти "дух епохи", розкривають психологічний стан людей — учасників певних подій. Особливе місце у мемуарній літературі належить спогадам учасників Великої Вітчизняної війни 1941 — 1945 рр. Більшість їх авторів становлять відомі воєначальники, відповідальні партійні та радянські працівники, партизанські командири тощо. Разом з тим дедалі частіше з'являються публікації мемуарів рядових учасників подій воєнних років — офіцерів, солдатів і матросів, партизанів і підпільників, трудівників тилу, їх свідчення є не менш цінними для сучасників.

Саме до таких книг відноситься рецензоване видання. Автори мемуарів, вміщених у збірнику, навіки поєднані не лише героїчною діяльністю та трагізмом років війни, але й спільною долею, пов'язаною з стінами Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова, в якому пройшло їх післявоєнне мирне життя. Ветерани описують свій життєвий шлях у незабутні воєнні та повоєнні роки, фронтові будні, навчання та працю в рідному університеті, улюблених викладачів, друзів і колег.

Звичайно, питання, які порушуються у коротких спогадах, не претендують на всеосяжне висвітлення. Хоч переважно це фрагменти власної долі, однак саме з таких поодиноких, часто розрізнених сторінок складається велика книга славних подвигів народу.

Збірник відкривають спогади кандидата географічних наук, доцента Ю. Амброз - у роки війни студентки геолого-географічного факультету Одеського університету. Авторка розповідає про роки навчання у вузі, що припали на період його роботи у м. Байрам-Алі (Туркменська РСР), про викладачів, товаришів — студентів, а також повернення до рідної Одеси.

Кілька мемуарів присвячені фронтовим будням сучасних ветеранів. Серед них назвемо розповіді Л. Ануфрієва, Г. Гребенної, Д. Поліщука, М. Сардарової, І. Сироти. Автори прагнуть донести сучасникам власне бачення тих трагічних і водночас героїчних подій. Кандидат філологічних наук, доцент В. Фабіанська згадує чорні дні окупації Одеси німецько-фашистськими та румунськими військами, розповідає про особливості окупаційного режиму, терор "нових господарів", боротьбу підпільників з ворогом, у якій брала безпосередню участь.

Спогадами про свого вчителя, доцента Одеського університету Я. М. Штернштейна ділиться з сучасниками професор С. Дмитрієва. Перед читачем постає шира, широко ерудована людина — відважний боєць, талановитий вчений. Доктор геолого-мінералогічних наук, професор І. Зелінський згадує свого наставника, декана геолого-географічного факультету, доцента О. М. Смирнова. Вдячний учень, який давно сам став вчителем учителів, захоплено описує неординарну постать Олександра Михайловича - простої, надзвичайно скромної людини, талановитого науковця. Спогадами про своїх вчителів, старших товаришів, доля яких нерозривно пов'язана з історією університету, діляться Л. Калуст'ян, В. Зубков, Л. Назаренко, М. Орзих, З. Першина, Е. Позігун, Ф. Самойлов, Е. Стрельцов, М. Тихоненко, Р. Чуприна, О. Шабашов, Г. Ясинський, О. Шупта-В'язовська.

Про власний життєвий шлях у воєнні та повоєнні роки розповідають професори М. Якупов, В. Фашенко, Р. Файтельберг, М. Раковський. Їх спогади містять не лише автобіографічні дані, але й враження про тих, хто їх оточував, — друзів, колег, однодумців у науці і життєвих принципах.

Трагічні сторінки голодомору початку 30-х років та жадливий сталінський терор 1937—1939 рр., пройдені крізь призму шіаснихдоль, постають у автобіографічних розповідях доцента Ф. Смагленка та професора М. Коваленка. Автори не лише наводять факти, але й аналізують той трагічний час.

Вказуючи на позитивні риси рецензованого видання, зазначимо, що автори мемуарів не завжди дотримуються послідовності та неупередженості при викладі матеріалу. Це й зрозуміло, адже їх юність і зрілість припали на складні і трагічні 30—50-ті роки. Дійсність залишила глибокий слід не лише в їх долях, але й думках, переконаннях, сподіваннях на краще майбутнє, їх спогади — відображення епохи крізь призму особистості, власного бачення та психологічного сприйняття.

Унікальність мемуарів ветеранів Одеського державного університету, на наш погляд, полягає перш за все у тому, що пережите описали люди, не відділені від народу "коридорами влади". Автори рецензованого збірника — люди різних спеціальностей, яких об'єднує професіоналізм, розуміння громадянського обов'язку, їх ратні подвиги у воєнні часи чи самовіддана праця у мирний час — жива історія Одеського державного університету, одного з найстаріших та найвідоміших вузів країни.

Немає сумніву, що поява рецензованого збірника не лише сприятиме збереженню традицій героїчного минулого, наступності поколінь, але й збагатить джерельну базу вітчизняної історичної науки. Використання мемуарних матеріалів збірника разом з іншими джерелами допоможе дослідникам неупереджено осмислити ряд недостатньо вивчених та суперечливих сторінок історії українського народу.

Сподіваємось, що справа, розпочата в Одесі, знайде продовження в наступних публікаціях спогадів ветеранів інших відомих вузів України.

І.Г. ВЕТРОВ. О.В. ЛЮТИЛЬЧАК (Київ)